

ВИБІР ФОРМИ ДЕРЖАВНОГО ПРАВЛІННЯ ЯК ПРОБЛЕМА УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Форма державного правління – це спосіб організації державної влади, зумовлений принципами формування і взаємин вищих органів держави. Форма державного правління дає можливість усвідомити як ці органи формуються, які їх повноваження та за якими принципами вони взаємодіють в процесі державного управління. Так як українська державна влада характеризується низькою ефективністю, політики намагаються знайти оптимальну для сучасного історичного етапу розвитку України форму державного правління. **Мета дослідження** – прослідкувати процес вибору форми державного правління в сучасній українській державі та з'ясувати труднощі з якими зустрічалися політики на цьому шляху. Республіка (від лат. res publica — справа громади) — форма державного правління, за якої верховні органи державної влади обираються на певний термін з окресленими законами повноваженнями. Загальними ознаками республіканської форми правління є: існування одноособового і колегіального глави держави; виборність на певний строк глави держави й інших верховних органів державної влади; здійснення державної влади не по своєму велінню, а з волі народу; юридична відповідальність глави держави у випадках, передбачених законом; обов'язковість рішень верховної державної влади. Головні переваги президентської республіки полягають у тому, що це відносно проста система командного типу з вираженою персональною відповідальністю, а отже, володіє значними перевагами з точки зору ефективності державного управління. Недоліки президентської системи є продовженням її переваг: для неї характерна висока концентрація влади, що в країнах з нестійкими традиціями демократії загрожує збереженням і навіть посиленням авторитарних рис у політичному режимі (особливо цьому сприяє з'єднання посади глави держави і глави виконавчої влади). Крім того, застосування президентської системи в країнах зі складними міжнаціональними, міжконфесійними та внутрішньо-конфесійними відносинами президентська модель не дає адекватного вирішення проблем організації державної влади. Недоліком президентської системи є і відсутність належного зв'язку між партійним складом парламенту і партійною приналежністю президента. Це веде до розбалансування політичної системи і різноспрямованості політичних процесів в єдиній державній машині, ламаються політичні цикли. Переваги парламентської республіки: вона чітко розподіляє повноваження між органами влади; забезпечує вищу якість політичної системи, зробивши її більш представницькою та менш корумпованою; допомагає уникнути проблеми фіксованих президентських термінів, які спричиняють конфлікти; знижує ймовірність повернення до авторитаризму; має максимально тісний зв'язок з принципом народного представництва. Недоліки парламентської системи, так само як і президентської, є продовженням її переваг. Нестійкість коаліцій у парламентських системах веде до зміни уряду, до нестійкості всієї політичної системи в цілому. Під час криз і ускладнень, коли потрібно діяти швидко, приймаючи персонально всю відповідальність, у парламентських системах відчувається брак повноважень в уряді і глави держави. В той же час у парламентських системах є на перший погляд парадоксальна тенденція пониження ролі парламенту в умовах, коли члени уряду одночасно є депутатами і виступають як політична еліта на противагу меншості. У цьому випадку уряд надає парламенту можливість "штампувати" закони, чого не може в принципі бути в президентських системах. Президентсько-парламентська модель прагне позбутися недоліків президентської і парламентської форм правління шляхом об'єднання найбільш сильних сторін обох форм. Глава держави в президентсько-парламентській республіці не обов'язково є одноособним носієм виконавчої влади і часто ділить її з Урядом, сформованим парламентською більшістю. Обраний народом президент має право фактично формувати свій уряд, незважаючи на існуючу парламентську більшість, вступати в конфлікт з парламентом і домагатися його розпуску.

Метою політичної реформи Президент назвав перехід до найпоширенішої у демократичних країнах Європи парламентсько-президентської моделі. Наприкінці серпня 2003 р. Л. Кучма відкликав з парламенту проект Закону "Про внесення змін до Конституції

України", обгрунтувавши цей крок блокуванням з боку деяких народних депутатів і політичних сил. В лютому 2004 р. відбулися дві важливі події: по-перше, після тривалого процесу переговорів між Президентом, парламентською опозицією та більшістю, Верховна Рада прийняла постанову, якою із законопроекту № 4105 було виключено положення щодо виборів Президента парламентом, по-друге, лідери фракцій та груп парламентської більшості спільно з керівниками фракцій КПУ і СПУ підписали "Політичну угоду між депутатськими фракціями і групами у Верховній Раді України щодо проведення Конституційної реформи та законодавчого забезпечення її реалізації". Далі процес просування політичної реформи ще більше прискорився. В березні парламентом був прийнятий Закон "Про вибори народних депутатів України". Кульмінацією президентського сценарію політичної реформи, стало голосування 8 квітня 2004 р. в Верховній Раді України законопроекту № 4105, яке закінчилося провалом. Загалом законопроект отримав 294 голоси "за", а отже не добрав до конституційної більшості 7 голосів. Таким чином, рішення не було прийнято, що відсувало реалізацію політичної реформи на невизначений термін. В розпал політичного конфлікту навколо президентських виборів, 8 грудня 2004 р. Верховна Рада України прийняла пакет із трьох законопроектів, що по-перше, дозволило провести переголосування 26 грудня за законом про вибори з відповідними змінами і, по-друге, вмикало зелене світло політичній реформі в Україні, тобто переходу від президентсько-парламентської республіки до парламентсько-президентської. Прийняття даного пакету дозволило зробити важливий крок на шляху до розв'язання політичної кризи в Україні, яка стала для неї найсерйознішим викликом з часів здобуття незалежності. Зараз в Україні парламентсько-президентська республіка. Прем'єр-міністра не призначає не Президент, а Верховна Рада. Прем'єр-міністра обирає фактично український народ на виборах до парламенту. Цього домагався народ під час Революції гідності, тому що пройшли той етап, коли була концентрація всієї влади у президента Януковича. Він утримував цю необмежену владу і ми бачимо, чим це закінчилося. В українських реаліях концентрація влади в одного інституту президента чи там парламенту – це завжди великий ризик, особливо, коли ця концентрація у однієї особи. Це тому, що цю особу оточують певні державні службовці, які можуть робити багато тих речей, які можуть йти не на користь державі. Тому те, що після Революції гідності два сильні інститути (інститут уряду, який є незалежний, який відповідає за економіку, за реформи і інститут президента, який відповідає за зовнішні відносини, за оборону) – це дуже добре. У той же час, головного завдання – врегулювання та розмежування компетенцій центральних органів влади – конституційна реформа не досягла. Крім того, ті положення Основного Закону, які потребували удосконалення, у ході конституційної реформи переглянуті так і не були. Зокрема системи адміністративно-територіального поділу та місцевого самоврядування; системи судочинства та ін.

Список використаної літератури

1. *Аверчук Р. 5 причин вважати, що Україні слід стати парламентською республікою / Р. Аверчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://voxukraine.org/2016/04/14/5-reasons-to-believe-that-ukraine-needs-a-parliamentary-system-of-government-ua/-prezidentska-respublika-178350_.html*
2. *Закон України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року. – К., 2005.*
3. *Конституція України. К., 2015.*
4. *Лосенко К. Повернення до Конституції 2004 року / К. Лосенко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://jurliga.ligazakon.ua/news/2014/2/22/10598_2.htm*
5. *Майже половина українців не знають, що в Україні парламентсько-президентська республіка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dt.ua/POLITICS/mayzhe-polovyna-ukrayinciv-znayut-scho-v-ukrayini-parlamentsko> .*
6. *Петренко П. Парламентсько-президентська форма правління себе виправдовує / П. Петренко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://espreso.tv/news/>*

2017/10/18/petrenko_parlamentsko_prezydentska_forma_pravlinnya_ne_dozvolyaє_skonc_entrivaty_vladu_y_odnykh_rukakh

7. Рудакевич, О. Політологія. Лекції, семінари, самостійна робота: Навчальний посібник. Видання четверте, перероблене, доповнене / О. Рудакевич. – Тернопіль: Видавництво Астон, 2015. – 304 с.
8. Рудакевич, О. Українська нація та національна держава в умовах сьогодення / О. Рудакевич // Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації : моногр. / авт. колектив : О. М. Рудакевич (керівник) та ін. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – С. 10–26.
9. Рудик О. Перехід до парламентсько-президентської моделі в контексті демократичного транзиту України О Рудик. [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://dialogs.org.ua/ru/project/page5381.html>
10. Шляхтун П. Політологія (теорія та історія політичної науки): Підручник / П. Шляхтун. – К.: Либідь, 2002. – 576 с.
11. Гончарук, Т. В. Ментально-філософські засади національного буття, їх детермінуючий вплив на суспільні процеси [Текст] / Т. В. Гончарук // Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації : монографія / Т. В. Гончарук, Н. В. Гнасевич, М. І. Гурик [та ін.] ; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – С. 44-71
12. Гончарук Т., Шумка М. Національно-культурна ідентичність як маркер модернізованого українського суспільства // Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей: Збірник наукових праць. Книга 6. – Л.: УБС НБУ, 2013. – 722с. – С. 391-399.
13. Гурик, М. І. Історична пам'ять народу у контексті актуальних завдань розбудови модерної української нації. / М. І. Гурик // Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації : монографія / Т. В. Гончарук, Н. В. Гнасевич, М. І. Гурик [та ін.] ; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – С. 90-113.
14. Гнасевич Н. В. Українська національна ідея: генеза та сучасний зміст / Н. В. Гнасевич // Світоглядні та соціокультурні засади формування української модерної нації: моногр. / авт.колектив : О. М. Рудакевич (керівник) та ін. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – 256 с.